

KOLMAINUPÜHA AD 2023

Jh 15:1–10 (Ii 37:21–24 või Kg 8:16–17; Ef 4:1–6)

- 1 Mina olen tõeline viinapuu ja mu Isa on aednik.
- 2 Iga oksa minu küljes, mis ei kanna vilja, lõikab Ta ära, ja igauhte, mis kannab vilja, Ta puhastab, et see kannaks rohkem vilja.
- 3 Teie olete juba puhtad sõna tõttu, mida ma teile olen rääkinud.
- 4 Jääge minusse, ja mina jään teisse. Nii nagu oks ei suuda kanda vilja omaette, kui ta ei jää viinapuu külge, nõnda ka teie, kui te ei jää minu külge.
- 5 Mina olen viinapuu, teie olete oksad. Kes jääb minusse ja mina temasse, see kannab palju vilja, sest minust lahus ei suuda te midagi teha.
- 6 Kes ei jää minu külge, heidetakse välja nagu oks, ja ta kuivab. Ja nad kogutakse kokku ja visatakse tulle ja nad põlevad ära.
- 7 Kui te jääte minusse ja minu sõnad jäävad teisse, siis paluge, mida te iganes tahate, ning see sünnib teile.
- 8 Selles on minu Isa kirgastatud, et te kannate palju vilja ja saate minu jüngriteks.
- 9 Nõnda nagu Isa on armastanud mind, olen minagi armastanud teid. Jääge minu armastusse!
- 10 Kui teie peate minu käske, siis te jääte minu armastusse, nõnda nagu mina olen pidanud oma Isa käske ja jään Tema armastusse.

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

¹ Uemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklite missaks.⁴

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Õhtusöömaaja kirjeldust.

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiwa ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklike missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Mina olen – ἐγώ εἰμι – väljend «mina olen» viitab vähemalt kaudselt Jeesuse jumalikkusele selle seose tõttu Jumala nimega יהוה – oma nime Moosesele avaldades selgitas Jumal selle tähendust sõnadega: יהוה אלהים יהוה אחד – «Ma olen see, kes ma Olen!» – Septuagintas ἐγώ εἰμι ὁ ὢν (2Ms 3:14).

Tõeline – ἡ ἀληθινή – sõna ἀληθινός – «tõeline», «tõelevastav», «aus», «siiras»⁵ – tuleneb sõnast ἀληθής – «tõeline», «ehtne», «õige» – , mis koosneb eitavast eesliitest α ja verbist λανθάνω – «varjul olema», «peidetud/tundmatu olema».⁶

Aednik – ὁ γεωργός – sõna γεωργός koosneb sõnadest γῆ – maa – ja ἔργον – «töö», «tegu», «tegevus».⁷

Oksa – κλημα – sõna κλημα tuleneb verbist κλάω – «murdma» – ja tähistab eeskätt peenikest, kergestimurtavat, õrna oksa, võrset, oksakest.⁸

Lõikab Ta ära – αἶρει αὐτό – sõnasõnalt: «võtab Tema [ära]».⁹

⁵ 1739. aasta Piiblis: «tössine».

⁶ Niisiis on tõde – ἀλήθεια – kreeka keeles miski, mis on ilmselge, vastuvaidlematult äratuntav. Iroonilisel kombel paljastas Samaaria naine tõe seda varjata püüdes.

⁷ 1739. aasta Piiblis: «ma-meess».

⁸ Võib-olla (pisut halvustavalt) ka oksaraagu.

⁹ 1739. aasta Piiblis: «kissub temma ära»; 1968. aasta piiblitõlkes: «tema kõrvaldab».

Puhastab – καθαίρει – sõna καθαίρω kasutatakse lisaks puhastamisele ka viljapuude tagasilõikamise tähistamiseks.¹⁰

Sõna tõttu – διὰ τὸν λόγον – sõnasõnalt: «läbi sõna» või «sõna läbi».

Jääge – μείνατε – sõna μένω tähendab «viibima», «paigale jääma», aga ka «püsima [jääma]», «vastu pidama».

Ei suuda – οὐ δύναται – sõna δύναμαι tähendab «võimeline olema», «suuteline olema», «[millekski piisavat] jõudu omama».¹¹

Omaette – ἀφ' ἑαυτοῦ – õigem oleks tõlkida (nagu varasemates tõlgetes): «iseenesest», konteksti arvestades ka «omast jõust/väest».

Kui ta ei jää viinapuu külge – ἐὰν μὴ μένη ἐν τῇ ἀμπέλω – sõnasõnalt: «kui ta ei püsiks viinapuu».

Kui te ei jää minu külge – ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μένητε – sõnasõnalt: «kui te ei püsiks minus».

Teha – ποιεῖν – sõna ποιέω tähendab «tegeva», «teostama», ka «looma».¹²

Kes ei jää minu külge – ἐὰν μὴ τις μένη ἐν ἐμοί – sõnasõnalt: «kui keegi ei püsi minus».

Põlevad ära – καίεται – õigem oleks tõlkida: «pannakse põlema» või «põletatakse ära».

Jääte minusse – μείνητε ἐν ἐμοὶ – sõnasõnalt: «püsiksite minus».

Sõnad – τὰ ῥήματα – sõna ῥῆμα tuleneb verbist ῥέω ning tähistab eeskätt elavat, kõneldud sõna, seostatud kõnet, seda, mis on välja öeldud.

Jäävad teisse – ἐν ὑμῖν μείνη – sõnasõnalt: «püsiksid teisse».

Paluge – αἰτήσασθε – sõna αἰτέω tähendab «küsima», «paluma», «[midagi] ihaldama», «nõudma».

¹⁰ 1739. aasta Piiblis: «harrib».

¹¹ Muuhulgas tulenevad siit ka lõhkeainet tähistav sõna «dünamiit».

¹² Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või tõeliselt poeetiliselt: «Meie oleme Tema poeem...»

Tahate – θέλητε – sõna θέλω tähendab «tahtma», «kavatsema», «[midagi] otsustanud olema», ka «heaks arvama».

On...kirgastatud – ἐδοξάσθη – sõna δοξάζω tähendab «ülistama», «austama», «austust osutama», «au sees pidama», «[kellestki midagi] arvama», «[kellestki midagi] pidama».¹³ Etümololoogiliselt on sõna δοξάζω seotud verbiga δεικνύω – «näitama», «nähtavaks tegema», «selgeks tegema», ka «tunnistust andma», «tõestama».

Saate – γενήσεσθε – mitmetes käsikirjades on tuleviku asemel kasutatud aoristi ajavormi γένησθε, mida võiks tõlkida «olete saanud» või (nagu 1968. aasta piiblitõlkes) «osutute».¹⁴

Jüngriteks – μαθηταί – sõna μαθητής – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μανθάνω – «õppima», «teadmisi omandama», ka «[tundma] õppima», «mõista/arusaada püüdma».

On armastanud – ἠγάπησέν – sõna ἀγαπάω tähendab «armastama», «[kellelegi] head soovima», ka «[kellegi järele] janunema/õhkama».¹⁵

Jääge minu armastusse – μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ – võiks tõlkida ka: «püsige minu armastuses». Sõna ἀγάπη – «armastus» – tuleneb verbist ἀγαπάω (vt eelmist märkust).

Kui teie peate – ἐὰν...τηρήσητε – originaalis puudub siin isikuline asesõna, seega ei ole siin rõhk mitte sõnal «teie», vaid «peate». Sõna τηρέω tähendab «hoolega hoidma», «tähelepanelikult kuulama/kuuletuma», «talletama», ka «[millestki kinni] pidama».

Käske – τὰς ἐντολάς – sõna ἐντολή – «käsk», «korraldus»¹⁶ – tuleneb seesütlevast eessõnast ἐν ja sõnast τέλος – «lõpp», «eesmärk».¹⁷

Jääte minu armastusse – μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου – võiks tõlkida ka «püsige minu armastuses».

Jään Tema armastusse – μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ – originaalis kasutatud oleviku ajavormi oleks parem tõlkida «püsin Tema armastuses».

¹³ 1968. aasta piiblitõlkes: «on...austatud».

¹⁴ 1739. aasta Piiblis: «peate...olema»; 1938. aasta Suures Piiblis: «olete».

¹⁵ Sarnase tähendusvarjundiga on heebrea אָהַבָה – «armastama», «[kellegi järele] õhkama».

¹⁶ 1968. aasta piiblitõlkes: «käsusõnu».

¹⁷ Niisiis on tegemist millegi teostamiseks, täitmiseks, saavutamiseks antud käsu, korralduse või juhisega.

Sisuline analüüs¹⁸

Jeesuse sõnad Johannese evangeeliumi viieteistkümnendas peatükis on osaks Tema nn lahkumiskõnest, mille Ta pidas jüngritele enne seda, kui Ta kinni võeti, kannatas ja suri. Siiski näitavad neljateistkümnenda peatüki lõpusalmid, et see kõne tuleb vähemalt selle pidamise koha osas kaheks jagada: «Ja nüüd ma olen teile seda öelnud, enne kui see sünnib, et te usuksite, kui see sünnib. Ma ei räägi enam teiega palju, sest maailma vürst tuleb ja tal ei ole mingit voli mu üle, vaid et maailm saaks aru, et mina armastan Isa ja teen nõnda, nagu Isa mind on käskinud. Tõuske, läki siit minema!» (Jh 14:29–31)

Kõne esimene pool kuulub niisiis õhtusöömaaja saali, teist ei ole võimalik koha poolest täpselt määratleda – üks võimalus on, et Jeesus kõneles viieteistkümnendas ja kuuteistkümnendas peatükis seisvad sõnad teel ühest paigast teise.

Kahtlemata on kohast märksa olulisem näha teatavat sisulist erinevust: kui Jeesus peab kolmeteistkümnendas ja neljateistkümnendas peatükis silmas eeskätt Teda ees ootavaid kannatusi ja surma ning julgustab jüngreid mitte meelt heitma (vrd Jh 14:1), kinnitades, et Ta ei jäta neid orbudeks, vaid tuleb tagasi nende juurde (Jh 14:18), siis järgmistes peatükkides öeldu on eelnevast märksa selgemalt suunatud kaugemasse tulevikku ega puuduta üksnes neid jüngreid, kes olid parajasti Jeesuse ümber, vaid ka tulevasi.

Just seetõttu on oluline tähele panna, kuidas Jeesuse sõnade ja neis sisalduvate tulevikuettekkuulutuste keskmesse nihkuvad Tema enda asemel vähemalt teataval määral Ta jüngrid. Kui seni on Jeesus rääkinud põhiliselt omaenda äraminemisest, tagasi tulemisest ja jüngrite juurde jäämisest (Jh 14:23), siis nüüd kõneleb Ta sellest, et Tema jüngrid peavad Tema juurde ja Tema armastusse, s.t Temasse jääma või Temas püsima.

Johannese evangeeliumi viieteistkümnendas peatükis kasutatakse sõna μένω – «jääma», «püsima» – kümme korda. Teine samas peatükis sagedasti kasutatud sõna on καρπός – «vili» –, kokku kaheksa korda. Viimasel korral kasutatakse neid sõnu üheskoos: καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη – «ja [et] teie vili jääks» (Jh 15:16). On üsna selge, et eeskätt just neist sõnadest võiks otsida kogu peatüki keskset mõtet.

Johannese evangeeliumi viieteistkümnendas peatükk algab tähendamissõnaga Jeesusest kui tõelisest viinapuust ja Tema Isast kui aednikust, kes lõikab ära iga viljatu oksa ja puhastab iga viljakandvat, et see kannaks veelgi rikkalikumat (või kvaliteetsemat) vilja.

Kuna Jeesuse jüngrite ülesandeks on kanda vilja, peavad nad jääma Temasse – ilma Temasse jäämata ei ole vilja kandmine võimalik. Siia tuleb eelnevas peatükis öeldut

¹⁸ Järgnevalt on osaliselt kasutatud Ülestõusmisaja viienda pühapäeva kolmanda lugemisaasta tekstikäsitlust (Jh 15:10–17).

silmas pidades lisada, et Jeesusesse ei ole võimalik jääda ilma, et Tema jääks neisse, kes on Tema omad. Selle eelduseks on ühelt poolt Jeesuse enda tõotus, et pärast seda, kui Ta on läinud, et kõik lõpule viia, tuleb Ta omade juurde tagasi, teiselt poolt aga – esimesest sõltuvalt ja tulenevalt – see, et Jeesuse omad armastavad Teda: «Kui keegi armastab mind, küll ta peab minu sõna, ja minu Isa armastab teda ja me tuleme ja teeme eluaseme tema juurde.» (Jh 14:23)

Sarnane vastastikune seos ja sõltuvus on ka selles, millisena Jeesus kujutab oma jüngrite kutsumust ja suhtumist Temasse: Ta annab oma jüngritele korralduse juhul, kui nad Teda armastavad, pidada Tema kärke, ning nende käskude keskseks sisuks ongi armastus. Kes Jeesust armastab, see peab Tema kärke ning just seeläbi jääbki Temasse ja Ta armastusse. Nii vastavad peatüki alguses seisvale kirjeldusele sellest, kuidas Isa hoolitseb aednikuna Jeesuse kui tõelise viinapuu ja selle okste eest: «Iga oksa minu küljes, mis ei kanna vilja, lõikab ta ära, ja igaühte, mis kannab vilja, ta puhastab, et see kannaks rohkem vilja» (Jh 15:2), hiljem öeldud sõnad: «Teie ei ole valinud mind, vaid mina olen valinud teid ja olen seadnud teid, et te läheksite ja kannaksite vilja ja et teie vili jääks. Mida te iganes Isalt palute, seda ta annab teile minu nimel.» (Jh 15:16)

Ei armastus ega armastuse vilja kandmine ole inimese võimuses, see on Jumala armuand Kristuses: «Mina olen viinapuu, teie olete oksad. Kes jääb minusse ja mina temasse, see kannab palju vilja, sest minust lahus ei suuda te midagi teha. Kes ei jää minu külge, heidetakse välja nagu oks, ja ta kuivab. Ja nad kogutakse kokku ja visatakse tulle ja nad põlevad ära. Kui te jääte minusse ja minu sõnad jäävad teisse, siis paluge, mida te iganes tahate, ning see sünnib teile.» (Jh 15:5j)

Siin on õigupoolest tegemist paradoksiga: on enesestmõistetav, et viinapuust lahutatud, ära lõigatud oks ei saa kanda vilja – samas aga ütleb Jeesus, et oksa viinapuu küljest ära lõikamine on selle tagajärg, et äralõikamisele määratud oks ei kannu vilja. Niisiis on selleks, et kanda vilja, tarvis jääda Jeesusesse, ent [väliselt] Jeesusesse jäämine iseenesest ei taga veel vilja kandmist, ja nii võib mõni oks olla viinapuust seesmiselt lahutatud juba siis, kui ta on väliselt veel puuga ühendatud.

Viinapuu (või viinamägi) on Vanas Testamendis sagedasti kasutatud kujund, mis tähistab Iisraeli kui Jumala rahvast, kusjuures sageli kasutatakse seda võrdpildina Iisraeli langusest: «Mina olen sind istutanud heaks viinapuuks täiesti puhtast seemnest; kuidas sa küll oled muutunud mulle võõraks kärbunud viinapuuks?» (Jr 2:21; vt ka Ps 80:9–17; Js 5:1–6; Hs 15; Ho 10:1jj).

Jeesus ja Tema jüngrid on Uus Iisrael: Jumal taastab Jeesuses oma viinapuu või viinamäe ning otsekui poogib sellesse uusi võrseid kõigi rahvaste hulgast – neid, kes usuvad Jumala lihaksaanud Sõnasse ning võtavad Ta vastu (vrd Jh 1:12j). Jeesusesse liitmine ja Temas püsimine sünnib Tema sõna ja selles teostuva pesemise kaudu, mis

omakorda rajaneb Jeesuse ennastandval armastusel ja ohvrisurmal: «Aga enne paasapühi, kui Jeesus teadis, et Tema tund on tulnud minna sellest maailmast ära Isa juurde, siis Tema, kes oli armastanud omi selles maailmas, armastas neid lõpuni... ja kui Jeesus teadis, et Isa on andnud Tema kätte kõik ning et Ta on pärit Jumala juurest ja läheb tagasi Jumala juurde, tõusis Ta õhtusöömaajalt üles, pani oma kuue ära, võttis rätiku ning sidus selle endale vööle. Seejärel kallast Ta vett vaagnasse ning hakkas pesema jüngrite jalgu... Peetrus ütles Talle: «Mitte mingil juhul ei pese Sina minu jalgu!» Jeesus vastas talle: «Kui mina sind ei pese, siis ei ole sul osa minuga... Puhtaks pestul ei ole vaja pesta muud kui jalgu, sest ta on üleni puhas. Ka teie olete puhtad, kuid mitte kõik.»» (Jh 13:1.3–5.8.10)

Niisiis olid jüngrid – ja on praeguselgi ajal need, kes on Jeesuse sõna läbi puhastatud (tagasi lõigatud, s.t «vesivõsudest» vabastatud) – juba puhtad. Isa on taevase Aednikuna teinud kõik vajaliku selleks, et nad võiksid kanda mitte lihtsalt vilja, vaid rohket ja head vilja.¹⁹ Et see võiks sündida, selleks peavad jüngrid jääma Jeesusse, nagu oksad viinapuu külge. Jeesus ütleb siin midagi omapärast või ootamatut: viinapuu küljes oleval oksa võimuses ei ole ju mitte kuidagi mõjutada seda, kas ta jääb puuse või mitte, kas ta kannab vilja või ei – ent Jeesuse jüngritega on teisiti, kuna nemad peavad teadlikult ja tahtlikult Jeesusesse jääma ja Temas püsima või Temast kinni hoidma (originaalis kasutatakse siin täiesti selgelt ja sihipäraselt aktiivset tegumoodi).

Ometi on samamoodi selge, et seegi ei sünni iseenesest, inimese oma jõul, vaid üksnes siis, kui ta ammutab jõudu elavast ühendusest oma Issanda ja Õpetajaga: «Minust lahus ei suuda te midagi teha.» (Jh 15:5) Õigupoolest suudavad inimesed teha ilma Jeesuseta väga palju – sellest tunnistab terve meid ümbritsev ühiskond ja kogu inimkonna ajalugu –, ent seejuures on täiesti selge, et iseenesest ei suuda inimene luua midagi tõeliselt püsivat, kanda jäävat vilja (Jh 15:16), ja nii ongi kõik, mida inimesed ilma Jeesuseta teevad, viimselt ikkagi eimiski. Kõik, mis on tehtud lahus Jeesusest, on võrreldav viinapuu küljest ära lõigatud ja kuivanud okstega, mis kogutakse kokku ja põletatakse.

Muidugi ei räägi Jeesus siin mitte ainult kõige inimliku ja maise paratamatust kaduvusest, vaid veelgi enam millestki, millel paraku ei ole lõppu: sellest tulest, millesse visatute «uss ei sure ja tuli ei kustu» (Mk 9:44:46.48; vrd Js 66:24), s.t viimsest kohtust ja selle järgnevast hukatusest, millest võimalikult paljusid inimesi päästma Jumal ongi oma ainusündinud Poja läkitanud.

Jeesus teab, et just see – inimeste päästmine – on Jumala tahtmine, mida Tema on tulnud lõpule viima (Jh 4:34; 5:30; 6:38–40). Jeesus on kindel, et see peab olema ka nende tahtmine, kes on kogutud Tema jüngrite hulka ja jäävad Temasse, nii võibki Ta neid

¹⁹ Vrd Gl 5:22j; Ef 5:8–11; Fl 1:9–11

julgustada: «Kui te jääte minusse ja minu sõnad jäävad teisse, siis paluge, mida te iganes tahate, ning see sünnib teile.» (Jh 15:7) Evangelist Johannes näitab, et ta mõistab seda just nii, kui ta selgitab oma evangeeliumi kirjutamise mõtet: see «on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumala Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes» (Jh 20:31).

Ühtlasi on just selles ka Jumala tõeline kirkus ja au: «Selles on minu Isa kirkastatud, et te kannate palju vilja ja saate minu jüngriteks.» (Jh 15:8) Vili, mida Jeesus silmas peab, on eeskätt armastus: «Nõnda nagu Isa on armastanud mind, olen minagi armastanud teid. Jääge minu armastusse! Kui teie peate minu kärke, siis te jääte minu armastusse, nõnda nagu mina olen pidanud oma Isa kärke ja jään Tema armastusse.» (Jh 15:9j)

Nagu öeldud, on Isa tahtmine see, et Poeg tooks pääsemise neile, kes Temasse usuvad. Niisiis on ka Jeesuse käskudel, mida pidama Ta oma jüngrid manitseb, sama sisu ja eesmärk: tõeline armastus, mis teostub vajadusel koguni oma elu andmises (vrd Jh 15:13). Nii, nagu Jeesus annab oma elu kogu maailma päästmiseks, peavad ka Tema jüngrid olema valmis andma oma elu, et neid, kes päästetakse, võiks olla võimalikult palju.

See ongi rohke vili, mida need, keda Isa puhastab, kannavad ja mille kaudu Isa saab kirkastatud. See on ka Jeesuse tõeliseks jüngriks saamise tee: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiua ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija. Kes iganes mind teenib, seda austab mu Isa.» (Jh 12:24–26)

Johannese evangeeliumi viieteistkümnenda peatüki teises pooles arendab Jeesus seda mõttekäiku edasi, valmistades jüngrid ette selleks, et samamoodi, nagu maailm on vihanud Teda, vihkab ta ka neid (Jh 15:18jj), hoolimata kõigist suurtest ja headest tegudest, mida Jeesus on maailma silme all teinud ja mida (millest suuremaidki – vrd Jh 14:12) peavad tegema ka Tema jüngrid. Kogu Jeesuse elu ja töö lähtub isetust armastusest, ning just sellest allikast saab toitu nende armastus ja võrsub nende vili, kes on Jeesusega ühendatud nagu oksad viinapuuga ning kelle elu ja viljakandmise vältimatuks eelduseks on Temasse jäämine.

Seejuures ei tohi hetkekski unustada, et nagu Jeesus tuli täitma mitte enda, vaid oma Isa tahtmist (Jh 6:38), pidades Tema kärke ja püsites Tema armastuses, nii on ka Tema jüngrid täielikult oma taevase Aedniku meelevalla all ja Tema teenistuses, vajades möödapääsmatult Tema jätkuvat juhtimist ja hoolitsust.

Jutluseks

Kolmainupüha on üks uuematest kirikupühadest, mida esimesel kristlikul aastatuhandel sellisel kujul ei tuntud ega tähistatud. Küll on hiljemalt 6. sajandist teada Kolmainsusele pühendatud liturgilisi palveid, sealhulgas armulauaprefatsioon. Paavst Alexander II (1061–1073) keeldus spetsiaalse Pühimale Kolmainsusele pühendatud püha kehtestamisest, kuid tema ametijärglase Gregorius VII ajast (1073–1085) on andmeid, et mõnel pool siiski juba tähistati Nelipühale järgnevat pühapäeva vastavate liturgiliste tekstidega (tõsi, mõnes teises kohas oli selleks hoopis kirikuaasta viimane pühapäev). Alles aastal 1334 kehtestas paavst Johannes XXII Nelipühale järgneval pühapäeval tähistatava Kolmainupüha kohustuslikuna kogu läänekirikus.

Kolmainupüha traditsiooniline algussalm on järgmine: «Kiidetud olgu püha Kolmsus ja jagamatu Ühtsus²⁰: tänagem²¹ Teda, sest Ta on osutanud meile oma halastust.» Sellele järgneb Ps 8:2: «Issand, meie Jumal²², kui auline on Sinu nimi kogu maailmas!»

Kolmainupüha traditsiooniline Epistel (Rm 11:33–36), mida EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi loetakse esimesel lugemisaastal, ülistab Jumala rikkuse ja tarkuse ja tunnetuse uurimatut sügavust, mis – apostli poolt vahetult eelnevalt öeldut silmas pidades – on saanud kõige imelisemalt ja ilmsemalt avalikuks selles, et «Jumal on kõik inimesed kinni pannud sõnakuulmatuse alla, et kõikide peale halastada» (Rm 11:32).

Kolmainupüha traditsiooniliseks Evangeeliumiks (Mt 28:[16–17]18–20), mida Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi loetakse kolmandal lugemisaastal, on Jeesuse lahkumissõnad omadele taevaminemisel, mil Ta andis jüngritele suure misjonikäsu ning töötuse olla alati nendega kuni ajastu lõpuni.

EELK lugemiskava teisel lugemisaastal on Epistlik (Ef 4:1–6) apostel Pauluse manitsussõnad hoida usuühtsust ning Vana Testamendi lugemiseks kas Iiobi raamatu (Ii 37:21–27) sõnad Jumala mõistetamatust suurusest ja ligipääsmatusest, mille tõttu inimesed peavad Jumalat kartma ja austama, või Koguja tõdemus (Kg 8:16–17), et inimene ei suuda kunagi päriselt mõista isegi Jumala tegusid (Temast endast rääkimata).

Nimetatud Vana Testamendi lugemisi on Evangeeliumiga üsna keeruline seostada. Epistli puhul on see lihtsam: apostel Paulus rõhutab, et kõige allikaks ja eesmärgiks on Jumal, meie Isa, kellesse jäädes – Kristuse ja Püha Vaimu läbi – me suudame elada selle

²⁰ *Sancta Trinitas atque indivisa Unitas.*

²¹ Või «tunnistagem» – ladina keeles *confitebimur.*

²² Tsiteeritud 1997. aasta eestikeelse piibliväljaande järgi; originaalis on siin יהוה אֱלֹהֵינוּ – «JHWH, meie Issand».

kutsumise vääriliselt, millega oleme kutsutud. Vana Testamendi lugemised lisavad eeskätt aukartuse Jumala ees ja selle teadvustamise, et viimselt sõltume täielikult Jumalast (Evangeeliumi võrdpilti kasutades: nagu oksad viinapuust) – isegi siis, kui Jumala suurus jääbki meile lõpuni mõistetamatuks.

Jumala ainusündinud Poja inimesekssaamisele ja Tema ohvrisurmas teostunud lunastusele mõeldes lisandub aukartusele Jumala suuruse ja vägevuse ees Tema kirjeldamatu halastuse ja armastuse imetlemine, mis enesestmõistetavalt peaks meidki inspireerima ennastandvaks armastuseks.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jumal, kõige oleva, sealhulgas inimkonna Looja, läkitas oma Poja, et päästa langenud inimkond patust, kurjast, surmast ja hukatusest. Vana Testamendi võrdpilte kasutades võime öelda kogu inimkonna kohta samamoodi, nagu prohvetid ütlevad Iisraeli rahva kohta: me oleme nagu viinapuu või viinamägi, mille Jumal on hea Aednikuna armastuses istutanud, ent mis on metsistunud ning kannab halba, roiskunud vilja. Jeesus on uus viinapuu: Tema ja Ta jüngrid, need, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad, on Uus Iisrael, uus Jumala rahvas – võime öelda ka uus inimkond, kes on juba praegu kutsutud elama jumaliku kutsumise vääriliselt, s.t alandlikkuses, tasaduses, pikas meeles, rahus ja armastuses (vrd Ef 4:1jj). Jumal tahab, et kannaksime rohket ja head vilja.
2. Et see võiks nõnda olla, selleks on Jumal läinud oma armastuses lõpuni: Tema ainusündinud Poeg andis ennast meie eest, kannatas ja suri, et meie patud oleksid andeks antud ning me oleksime Tema veres puhtaks pestud. Läbi aegade on Issand kutsunud inimesi oma sõna läbi, neid puhastanud ja valmistanud, et nad võiksid Tema armastusest uuesti sündinuina elada ka ise ennastandvas armastuses. Pilt viinapuust ja selle okstest on ühelt poolt julgustav, teisalt aga hoiatav: ka Jeesuse viinapuus on oksid, mis ei kannu vilja – ja kui see nõnda jätkub, siis tuleb Aednik, lõikab need oksad ära ja viimaks heidetakse nad kustumatusse tulle. See tähendab, et ainult väliselt Jeesuse viinapuu küljes püsimisest ei piisa – võib juhtuda, et mõni oks on seesmiselt ennast Temast juba lahutanud.
3. Ilma Jeesuseta me vilja kanda ei suuda. Armastus, milles meie elame, võrsub Tema armastusest – ning hea vili, mida me kanname, on selle märgiks, et oleme oma Issandaga ühendatud. Nagu Jeesuse missiooniks oli tuua maailmale jumalik päaste, et ükski, kes Temasse usub, ei hukkuks, vaid et kõik võiksid pärida igavese elu, nii oleme meiegi kutsutud andma ennast lõpuni, et neid, kes päästetakse, võiks olla võimalikult rohkesti. Samas peame alati meeles pidama, et see on Issanda, mitte meie töö, ja vili, mida me kanname, on samuti Tema, mitte meie oma. Me oleme oma Aedniku meelevallas, ja on hea teada, et see Aednik on meie Isa, kes meist

hoolib, meid armastab ja on valmis kõigiti meie eest hoolitsema. Jumal, kellesse me usume – Pühim Kolmainsus – on kahtlemata meie inimõistusele lõpuni ligipääsmatu ja haaramatu, ent meie õnn ja rõõm on see, et Ta on andnud ennast meile tunda oma Pojas, meie pärast ja meie õndsuseks inimeseks saanud Jeesuses Kristuses, kelles Ta on tulnud meile nii ligi kui üldse võimalik, ning et Tema tahtmine on, et Ta võiks jääda meisse ning meie Temasse ja Tema armastusse igavesti.